

ISLOM BANKI XIZMATLARINI JORIY ETISHNING AHAMIYATI

*G'iyos NURANOV**Bank-moliya akademiyasi magistranti*

Annotatsiya Maqolada bugungi zamonaviy sharoitlarda islom banki xizmatlarini tashkil etish masalalari tadqiq etilgan. Islom banki xizmatlarining yo'lga qo'yilishi orqali erishiladigan natijalar ko'rsatilgan. Shuningdek, islom banki xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'nalishlari ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: bank ishi, islom banki, islom moliyasi, foiz, daromad, xorijiy investitsiya.

Bugungi globallashtirish sharoitida bank-moliya tizimidagi xalqaro tanazzul oqibatida va moliya bozori infratuzilmasining tubdan takomillashtirishga bo'lgan ehtiyoj samarasi o'laroq, investitsiyaviy moliyalash hamjamiyatining moliyalashtirishning islomiy shakliga bo'lgan e'tibori sezilarli darajada ortdi.

Zamonaviy sharoitda global miqyosda islomiy moliyalashtirish segmenti eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi: «banklarning spekulyativ faoliyati tanazzuli vaqtida islomiy institutlari foydasi yiliga 15-20 foizga, aktivlari esa 20 foizdan ziyod o'sib bormoqda va 2020 yil uchun Islom dunyosining global bank aktivlarining yillik aylanmasi 1300 milliard dollardan ortiqroqqa baholanmoqda.

Islomiy bank ishining yetarlicha intensiv rivojlanishiga talabning ortishi va musulmon davlatlari tomonidan moliyaviy resurslarning sezilarli darajada to'planishi sabab bo'ladi. Arab davlatlarining moliya bozorlari faol rivojlanib borayotgani va g'arbiy kompaniyalar o'rtasida xorijiy investorlarni jalb qilish uchun raqobat mavjudligini hisobga olsak, islomiy banklarning o'sish tendentsiyasi davom etishini ta'kidlash mumkin. Bu islomiy banklar faoliyatini yanada kengroq tahlil qilish, shuningdek ularning moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini aniqlash uchun zarur shartlarni belgilaydi.

Islomiy bank xizmatlari – tijorat banklari qoshida alohida bo'lim yoki filial ko'rinishida tashkil qilingan bo'lib, jismoniy va yuridik shaxslarga islom shariati

asosida ko'rsatiladigan bank xizmatlari majmuidir. Islomiy bank –“Islom shariati asosida bank hisobvaraqlarini ochish va yuritish, to'lovlarni amalga oshirish, omonatlarga pul mablag'larini jalb etish, jismoniy va yuridik shaxslarni moliyalashtirish hamda boshqa bank xizmatlarini amalga oshiruvchi tijorat tashkilotidir”. Shariat (Islom dini qonunlari majmuasi) ushbu operatsiyalarning qonuniy bo'lishini talab qiladi. Ya'ni, shariat tomonidan ruxsat beriladigan jamiyat uchun xavfsiz bo'lgan ishlab chiqarish loyihalarini moliyalashtiradi va har qanday operatsiyalar bo'yicha foizlarni to'lash yoki olishni taqiqlaydi.

Turli so'rovnoma va tadqiqotlar natijalaridan ma'lumki, ko'pchilik islomiy va an'anaviy banklar tomonidan taklif etilayotgan mahsulotlar va bank xizmatlar o'rtasidagi tafovutni to'liq talqin qilib berolmaydi. Ayrimlar islom banklari tomonidan taklif etilayotgan mahsulot va xizmatlar hozirgi kunda mavjud an'anaviy bank mahsulot va xizmatlarining shunchaki nomini o'zgartirilgan shakli ekanligini ta'kidlasalar, boshqalari islom banklari an'anaviy banklar tomonidan belgilangan “foiz”ni “daromad” deb nomlashadi va shunchaki, mijozlarni o'ziga jalb qilish uchun arabcha atamalar bilan nomlanganligini iddao qilishadi. Islom banklari faoliyatining qanday tashkil etilganligi va qanday asoslarga muvofiq olib borilishi bilan yaqindan tanishib chiqmay turib, bu kabi fikrlarni bildirish juda katta xatolik sanaladi. Chunki bunday xulosa va fikrlar islom bank xizmatlari bozorining rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Albatta, islom bank xizmatlari va mahsulotlari bozori rivoji jarayonida turli muammolarga duch kelayotganligi ham ayni haqiqat. Chunki bu soha hali to'liq o'rganib bo'lingani yo'q. Ushbu jarayon davomida xatolar yuz berishini inkor etib bo'lmaydi.

Islom banklari o'z mijozlari bilan hamkorlik qilish orqali ular bilan tadbirkorlikning har qanday turiga xos bo'lgan xatarlarni bo'lishishini, xatarlarni bo'lishish darajasi esa loyihalashtirilayotgan tadbirkorlik loyihasi, hamda moliyalashtirish uchun qo'llanilayotgan mahsulot turiga bog'liq bo'lishini tushunib yetish, jamiyat a'zolariga bu tizim imkoniyatlaridan to'la ravishda bahramand bo'lish imkonini beradi, hamda islom bankchiligining yanada rivojlanishini ta'minlaydi [1].

International Conference on Education and Innovation

Xulosa o'rnida aytilish mumkinki, islomiy moliyaviy xizmatlar sohasi O'zbekistonning porloq kelajagi uchun muhim omil, poydevor va rivojlanish istiqboli bo'ladi, natijada o'z madaniyatida Islomning chuqur ildizlarini aks ettirgan mamlakatga xorijiy investorlarning qiziqishi ortadi va hukumat ushbu imkoniyatdan xalq farovonligi hamda mamlakatning barqaror rivojlanishida to'laqonli foydalanishga erishishi mumkin bo'ladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, O'zbekistonda islom banki xizmatlarining keng qamrovli joriy etilishi mamlakat uchun quyidagi imkoniyatlarni ochishi mumkin:

- xorijdan kelayotgan investisiyalar hajmini oshirish va diversifikatsiyalash;
- bank tarmog'ida halol va shaffof raqobat muhitini yaratish hamda bank tizimi aktivlarini diversifikatsiyalash imkoniyatini yaratish;
- aholi va biznes vakillari ixtiyorida bo'lgan bo'sh pul mablag'larining iqtisodiyot rivojlanishida maksimal ishtirokini ta'minlash;
- mamlakatda kapital bozorini rivojlantirish va diversifikatsiyalash;
- ko'plab yangi ish o'rinlari yaratish;
- aholining moliyaviy savodxonligini oshirish orqali, moliya bozoridagi faolligini ko'tarish va boshqalar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Исхаков И.Р. Операционная структура исламского финансового института, ориентированная на реализацию долевого метода // Актуальные проблемы экономики и права. – 2014. – № 2(30). – с. 12-16.

2. Кузнецова Т. Исламский банкинг: особенности кредитования инвестиционных проектов // Финансовая жизнь. – 2015. – № 2. – с. 22-25.